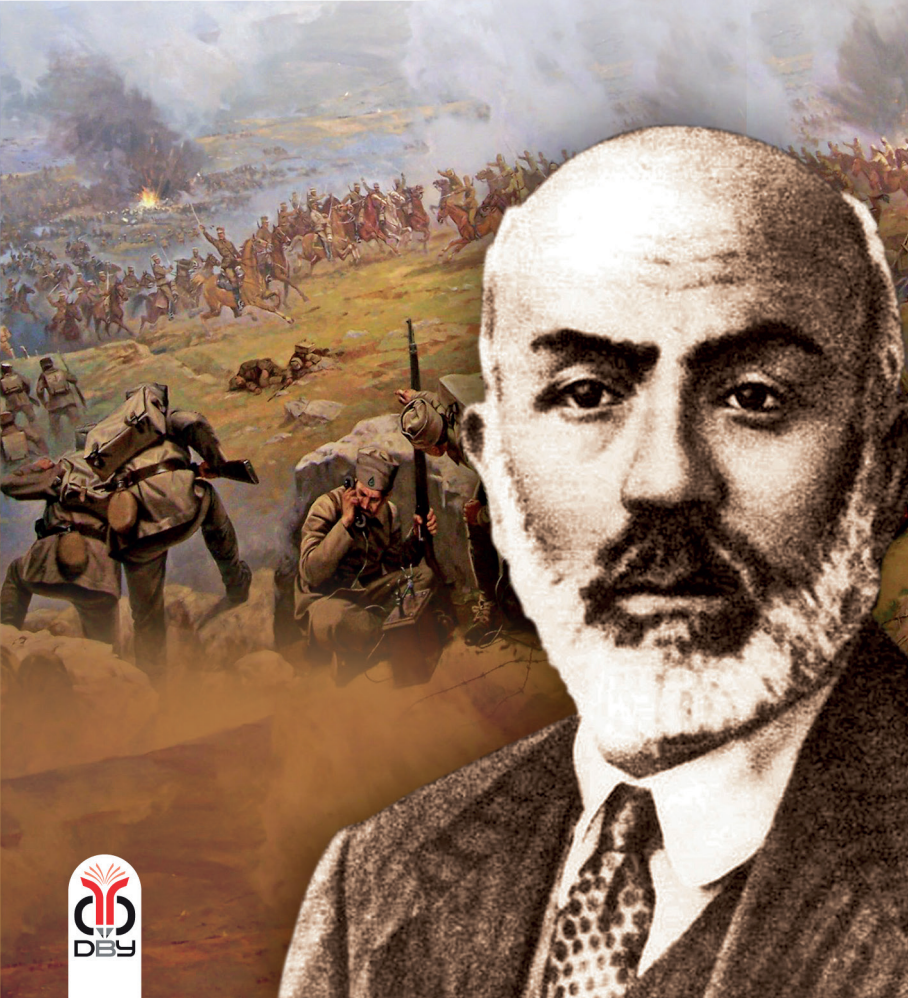

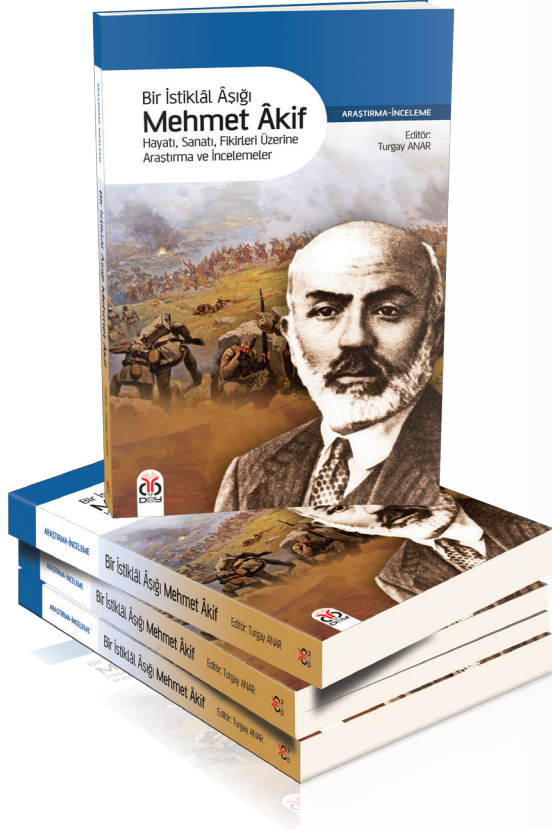
Bir İstiklâl Âşığı
Mehmet Âkif

Hayatı, Sanatı, Fikirleri Üzerine
Araştırma ve İncelemeler

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Editör:
Turgay ANAR

Bir İstiklâl Âşığı Mehmet Âkif

Hayatı, Sanatı, Fikirleri Üzerine
Araştırma ve İncelemeler

Editör:
Turgay Anar

Bir İstiklâl Âşığı Mehmet Âkif

Hayatı, Sanatı, Fikirleri Üzerine
Araştırma ve İncelemeler

Bir İstiklâl Âşığı Mehmet Âkif

Hayatı, Sanatı, Fikirleri Üzerine Araştırma ve İncelemeler

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2011

DBY: 8
Araştırma - İnceleme: 1

ISBN: 978-605-88002-4-3
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, Aralık 2011

Editör:
Turgay Anar

Yayın Koordinatörü
Ersan Güngör

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Sayfa Düzeni:
DBY

Kapak Tasarım:
Sercan Arslan

Baskı/Cilt:
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3, K: 2 Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 483 47 92 (Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ticarethane Sokak Tevfikkuşoğlu İşhanı No: 11/36
Sultanahmet - Fatih / İstanbul / Türkiye
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Yrd. Doç. Dr. Turgay ANAR, 1975 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisansını, İstanbul Üniversitesi'nde "Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Mahfilleri" çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Yapı Kredi Yayınları'ndan 2002 yılında çıkan "Mücevherlerin Sırrı" isimli eserini derleyip yayına hazırladı. Metin Eloğlu'nun Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan "İbresiz Bir Pusula" (2007), "İstanbul'da" (2009), "İçli Dişli" (2010) isimli eserlerini Türk edebiyatına kazandırdı. Çanakkale Savaşlarıyla ilgili yazılmış olan kurmaca hikâyeleri, "Çanakkale Savaşı Hikâyeleri" (2007) ismiyle bir araya getirerek inceledi. *Hece, Varlık, Yasak Meyve, Eşik Cini* gibi edebiyat dergilerinde makale ve denemeleri yayımlandı. Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır.

Tahsin YILDIRIM, 1972 yılında Kayseri'de doğdu. Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. "Eşlerin Gözüyle Edebiyatçılarımız", "Şehzade Yusuf İzzettin Efendi", "Türk Edebiyatında Müstear İsimler", "Milli Mücadele'de Mehmet Âkif", "Osmanlı'nın Peygamber Aşkı", "Hatıralar ve Fikirler Etrafında Mehmet Âkif'i Anlamak", "Osmanlı Padişahlarının Manevi Dünyası" kitaplarının birkaçıdır. *Yeni Şafak, Milli Gazete, Yasakmeyve, Hece, Varlık, Dergâh, Size* gibi süreli yayınlarda edebiyat-tarih alanlarında birçok deneme ve makalesi yayımlandı.

Dr. Özlem GÜNEŞ, 1976 Şuşehri/SİVAS doğumludur. İlk, orta ve lise tahsilini Şuşehri'nde tamamladı. 1993 yılında Boğaziçi Üniversitesi Fen Ed. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girdi. 1998 yılında Marmara Üniversitesi Eski Türk Ed. alanında Yüksek Lisans ve aynı zamanda öğretmenliği başladı. 2001 yılında Yüksek Lisansını tamamladı. 2004 yılında İstanbul Üniversitesi'nde aynı alanda başladığı doktora çalışması 2010'da "Fahri'nin Hüseyin ü Şirini (Metin-Tahlil) Nizamî ve Şeyh'inin Eserleriyle Karşılaştırılması" çalışmasıyla tamamladı. Aynı zamanda ortaöğretimde 2009 öğretim yılından itibaren İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü Program Geliştirme Bölümü MEB Türk Edebiyatı Komisyonunda çalışmaktadır.

Aziz ERDOĞAN, 1971'de Sivas'ta doğdu. Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Bölümünü bitirdi. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında yönetici, danışman ve eğitici olarak görev aldı. "Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa", "Âbide Şahsiyet Mehmet Âkif Ersoy" isimli romanları yayımlandı. Anı, şiir ve denemeleri çeşitli dergilerde yayımlandı ve bu türdeki eserleriyle ödülleri aldı. İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Koordinatörlüğü yaptı ve Başçılar Kaymakamlığı EUROBA ekibinde bulundu.

İbrahim ÖZTÜRKÇÜ, 1980 yılında Van'da doğdu. 1997 yılında giriş yaptığı Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2001 yılında mezun oldu. Aynı yıl başladığı yüksek lisans çalışmasını 2004 yılında tamamladı. Edebiyat ve Osmanlı Türkçesi alanında çeşitli kurumlarda dersler veren yazarın telif ve çeviri olarak yayımlanan kitap çalışmaları bulunmaktadır. "Kültür ve Edebiyatımızda İlk'ler ve En'ler", "Şemseddin Sami, Emsâl" telif ve yayına hazırladığı çalışmalarından bazılarıdır. Ayrıca *Yağmur, Tarih Bilinci, Dil ve Edebiyat* gibi çeşitli dergilerde tarih ve edebiyat konulu makaleleri yayımlanmıştır.

Dr. Ali KURT, 1973 Gölçük/KOCAELİ doğumludur. İlk, orta ve lise tahsilini Gölçük'te tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1999 yılında aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı. 2011 yılında "1950 sonrası Türk Romanında Anadolu'dan İstanbul'a Göç" çalışmasıyla İstanbul Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. MEB Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yaptı. Ortaöğretimde 2006-2007 öğretim yılından beri okutulan MEB Türk Edebiyatı 9.10.11.12. ders kitapları ve Karizma Yayınları Dil ve Anlatım 9 ders kitabının yazarlarındandır.

Übeydullah KISACIK, 1982 yılında İnegöl'de doğdu. İlk ve Orta öğrenimini İnegöl'de tamamladıktan sonra, 2006 yılında İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. *Türk Edebiyatı, Ada ve Türk Edebiyatı Araştırmaları* dergilerinde İlyas Dirin ile birlikte bibliyografya çalışmaları yayımladı. 2006 yılında Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde personel olarak çalışmaya başladı. İstanbul Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans yapmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Ahmed Mourad ELDESSOUKY, 1975 yılında Kahire'de doğdu. Ayn Şems Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı asistanıyken Türkiye'ye geldi. TÖMER'de bir yıl kadar Türkçe kurslarına katıldıktan sonra İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde doktora öğrenimine başladı (2005). Aynı bölümde doktorasını tamamladıktan sonra Mısır'daki Ayn Şems Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Yardımcı Doçentlik görevine atandı. Mısır'da yaşamaktadır.

• Önsöz.....	7
• Mehmet Âkif Ersoy'un Hayatı, Edebi Kimliği, Eserleri	9
Tahsin YILDIRIM	
• Mehmet Âkif'in Şiirlerinde Aile	55
Dr. Özlem GÜNEŞ	
• Mehmet Âkif'in Millî Mücadele Yılları.....	69
Tahsin YILDIRIM	
• Âkif'in Gençliğe Mesajı.....	123
Aziz ERDOĞAN	
• Mehmet Âkif'in Vefatlarına Ağladığı Dostları ve Ömründe Gördüğü En Hazin Cenaze	141
İbrahim ÖZTÜRKÇÜ	
• Vefatının Ardından Devrin Süreli Yayınlarında Mehmet Âkif Ersoy'la İlgili Çıkan Yazılara Eleştirel Bir Bakış.....	153
Dr. Ali KURT	

- **Mehmet Âkif Ersoy İle İlgili Arşiv Belgeleri** 179
Übeydullah KISACIK
- **Mehmet Âkif Ersoy:**
“Gölgeler”in Gölgesinde..... 211
Yrd. Doç. Dr. Ahmed Mourad ELDESSOUKY
- **Mehmet Âkif Ersoy Hakkında**
Yazılmış Kitapların Bibliyografyası..... 219
Yrd. Doç. Dr. Turgay ANAR

Önsöz

Büyük şair Mehmet Âkif Ersoy’un *Safahât*’ın “Altıncı Kitabı” Âsım’daki “Doğduğumdan beridir âşığım istiklâl” dizesi, onun özgürlüğe duyduğu aşkın bir yönünü gösterir. Onun hayatıyla ilgili araştırmalar yapanlar ve biyografisinin bazı detaylarını gözden kaçırmayanlar, Âkif’in hemen her anlamda, sanatında ve sıradan hayatında bile özgür olmak ve içinde mutlu olmak istediği coğrafyanın da özgür kalması için canhıraş bir şekilde nasıl çalışıp çabaladığına dikkatleri çekmiştir. Onun gibi sarsılmaz bir “karakter âbidesi”, hayatında ve eserlerinde halkını gözetmiş, onların “terakkisini”, “zilletten” kurtulmasını istemiş, “müreffeh” bir hayata kavuşmalarını arzulamış ve bu uğurda da cansiparane çalışmıştır. Âkif’in hayatın her türlü çalkantı ve zorluklarına karşı hiçbir zaman boyun eğmeyen bu âbide yönü, onun gençler ve Türk milleti için örnek olması gereken özelliklerinin başında gelir.

Âkif, şair olarak da “tasannu” batağına batmamış, halkla “içli dışlı” olmayı sanatının en güzel yönlerinden biri olarak kabul etmiştir. Bu yüzden *Safahât*’ın girişinde yer alan şu dizesi, onun sanatını nasıl açıkladığını göstermesi bakımından çok değerlidir:

“Bana sor sevgili kârî’, sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyyette şu karşında duran eş’ârım:
Bir yağın söz ki, samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu’ bilirim, çünkü ne san’atkârim.
Şi’r için ‘gözyaşı’ derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bizârım!
Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa.”

Onun şiirlerinde yukarıdaki samimi dizelerde olduğu gibi halkın yaşayışından izler, onların hayata nasıl baktıkları, yaşadıkları sefalet, içinde buldukları sıkıntılar canlı birer tablo gibi karşımıza çıkar. Onun her biri bir “alev” gibi yakıcı olan şiirlerini inceleyen sosyal bilimciler de devrin şartları, insanları, olayları hülâsa o devrin ayrıntılarına ulaşmakta pek de zorlanmayacaklardır. Âkif, “sanatın gerçeğini”, “hayatın gerçeği”nden çıkarıp aldığı içindir ki, onun yıllar önce yazdığı şiirleri hâlâ capcanlıdır.

Bu çalışmadaki yazılar, “2011 Mehmet Âkif Ersoy Yılı”nda ona layık bir armağan vermek isteyen yazarların Mehmet Âkif Ersoy’a şükranlarını sunmaları için bir vesile kabul edilmelidir. “Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?” dizesinde dile getirdiği gibi “mütevazî”, “Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.” dizesindeki gibi “elemlî” bir ruha sahip olan Âkif, “mücadeleli”, “çileli”; içten içe “ufuk açıcı” ve “harikulade” hayatı ve “muhteşem” eseriyle, ne mutlu ki hâlâ “yaşıyor!” ve “yaşayacak”.

Editör

Mehmet Âkif Ersoy’un Hayatı, Edebî Kimliği, Eserleri

Tahsin YILDIRIM

(Araştırmacı-yazar)

Hayatı¹

Mehmet Âkif’in baba tarafından dedesi Arnavutluk’un İpek kasabasının Suşisa köyünden Nureddin Ağa’dır. Nureddin Ağa’nın oğlu, Âkif’in babası “temiz” unvanlı Tahir Efendi’dir. Tahir Efendi, memleketinde bir süre okuduktan sonra İstanbul’a gelir, tahsiline burada devam eder ve Yozgatlı Hacı Muhammed Efendi’den icazet alır. Tahir Efendi bir süre sonra dul

¹ Âkif’in hayatı hakkında geniş bilgi için bk: Fevziye Abdullah Tansel, *Mehmet Âkif Ersoy*, Mehmet Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Yayınları, İst., 1991, 3.bs; M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Âkif Hakkında Araştırmalar I-II*, Mehmet Âkif Araştırmaları Merkezi Yayınları, İst., 2000, 3.bs; Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme*, Ahmed Said Matbaası, İst., 1966; Eşref Edip, *Mehmet Âkif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharriirin Yazıları I-II*, Âsâr-ı İslâmiye Kütüphanesi Neşriyatı, İst., 1938; İsmail Hakkı Şengüler, *Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmet Âkif Külliyyatı*, C. 10, Hikmet Nşr.; İst., 1992, Mithat Cemal Kuntay, *Mehmet Âkif*, Timaş Yay., 2.bs, İstanbul, 2001.

bir kadın olan Emine Şerife Hanım'la evlenir. İşte bu evliliğin bir mahsulü olan Mehmet Âkif, Fatih semtinde Sarıgözel Mahallesi'nin Nasuh Sokağı'ndaki bir evde 1873'te dünyaya gelir. Mehmet Âkif kendisiyle yapılan bir konuşmada adımın konuluğu ile ilgili şu bilgiyi verir:

Babamın bana verdiği mahlûs “Ragîf”tır. Ragîf, Arapça bir nevi ekmek demektir. “Ragîf” ev halkı ve mahalleli arasında kullanılmamış. “Âkif”e çevirmişler. Nüfus kâğıdına da “Âkif” geçmiş.

İşte bu sûretle adım “Mehmet”, mahlûsım da “Âkif” kalmıştır. Fakat babam hep “Ragîf” derdi. “Ragîf” tevellüd tarihimi de ifade eder.²

Bu doğum tarihi ebce hesabı ile hicrî 1290 yılıdır. Temiz Tahir Efendi, oğlu Âkif'e isim verirken bile bir geleneği sürdürmüştür. Bu geleneğin icrası Âkif'in ailesinin nelere dikkat ettiğini gösterdiği için önemlidir. Onun isimlendirilmesinden tutun da yaşantısının hemen hemen her safhasında “geçmiş”in değerli her türlü ilkesine sahip çıktığını görmek onu anlamamızı kolaylaştıran en büyük göstergelerdendir.

Anne Emine Şerife Hanım³

Âkif'in annesi Emine Şerife Hanım aslen Buharalıdır. Âkif'in verdiği bilgiye göre; bundan bir buçuk asır kadar evvel Hekim Hacı Baba isminde biri, Buhara'dan Anadolu'ya

² M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Âkif Hakkında Araştırmalar-I*, Mehmet Âkif Araştırmaları Merkezi Yayınları, İst., 2000, 3.bs, s. 23-24.

³ Mehmet Âkif Ersoy, *Safahât*, Haz: Ömer Rıza Doğrul, İnkılap Yay., İst., 1966.

gelerek, Boyabat'ta evlenmiş, sonra karısını alıp Tokat'a gitmiş ve orada yerleşmiştir. Âkif'in anneannesi, bu ana babadan Tokat'ta dünyaya gelmiştir. Âkif'in anneannesi, evlenme çağına gelince Buhara'dan gelen tacir Mehmet Efendi'ye varmış ve annesi bu izdivacın mahsulü olmuştur. Âkif'in annesi, hem baba tarafından, hem de ana tarafından Buharalıdır. Fakat kendisi Anadolu'da doğmuş ve büyümüştür. Âkif'in annesi, Tokat'ta yetiştikten sonra Şirvanlılardan Derviş Efendi ile evlenmiş, sonra kocasıyla birlikte Amasya'ya, daha sonra İstanbul'a gelerek Sarıgözel'deki evine yerleşmiştir.

Emine Şerife Hanım'ın Derviş Efendi'den iki erkek, bir kız çocuğu olduysa da erkeklerin vefatından sonra babaları da vefat etmiş ve Şerife Hanım genç yaşta dul kalmıştır. Âkif'in babası, Mehmet Tahir Efendi, bu sıralarda ona talip olmuş ve onunla evlenmiştir. Emine Şerife Hanım tam manasıyla, İslam Türk kadını idi. Sağlam bünyeli, sağlam seciyeli, anlayışlı, tecrübeli ve derin görüşlü bir kadındı. İtikadı bütün bir Müslüman'dı. Beş vakit namazını ihmal etmez, ibadetlerinden haz duyar, itikatlarını yaşar, feragat ruhunu canlandırır, iyilik etmekten, iyilik etmek için koştuktan bahtiyarlık duyan, ince hisli, yüksek ruhlu bir insandır.

Emine Şerife Hanım, İpekli Tahir Efendi ile evlendikten sonra, ilk kocasının son yadigârı olan kızını da kaybetmiş; fakat Şerife Hanım bu acıya da tahammül ettikten sonra Âkif'i doğurmuş, bu oğlunun doğması ona en büyük teselli vermiştir.

Baba Mehmet Tahir Efendi⁴

Âkif'in babası Mehmet Tahir Efendi, Fatih dersiâmlarındandır. Kendisi İpek'in Suşisa köyünden Nureddin Ağa'nın oğludur. Tahir Efendi, İpek'te biraz okumuş, sonra İstanbul'a gelmiş, Yozgatlı Mahmut Efendi'den ders görmüş ve icazet almıştır. Onun Şerif Efendi'den mücaz olduğunu da eski Diyanet İşleri Reisi Profesör Şerafeddin Yaltkaya söylemiştir. Yani İpek'in köylüsü ve Âkif'in "Âsım" adlı eserinde, Köse İmam'ın mübalağalı diliyle anlattığı veçhile -*ümmî, yarı vahşi adamın oğlu*- kendi sa'y ü gayretiyle, kendi sebat ve ikdamıyla büyük bir gayeyi gerçekleştirmiştir. Çünkü o zamanın telakkisine göre ilim Fatih'te idi ve Fatih müderrislerinden olmak, gıptaya değer bir gaye idi. İlim, Fatih'ten öteye, mesela Şehzadebaşı'na veya Beyazıt'a inmeye tenezzül etmezdi. Buralarda ancak ilmin serpintileri varolabilirdi. İlmin asıl kaynağı ise Fatih'te idi. Bu telakkiyi göz önünde tutacak olursak, İpek'in köylüsü ümmî, yarı vahşi bir adamın oğlu olarak İstanbul'a gelen, hiçbir hâmesi bulunmayan ve yalnız kendi emeğine, kendi gücüne ve kendi seciyesine güvenen Tahir Efendi'nin Fatih müderrisliğine yükseldiği günü, hayatının en bahtiyar günü saymak icap eder. Çünkü İpek'in köylüsü, verese-i enbiya (nebilerin varisi) makamına ermiş ve köyünden çıktığı gün tasarladığı gayeye varmıştı. Tahir Efendi'nin sebat sahibi bir adam olduğu muhakkaktır.

Tahir Efendi'nin arkadaşları arasında şöhreti, onun seciyesi hakkında bize mühim bir ipucu veriyor; çünkü aynı adı taşıyan "Tahir"lerden ayırt edilmek için Temiz Tahir Efendi diye anılıyordu. Demek ki, tahsil için medresede geçirdiği seneler

⁴ Mehmet Âkif Ersoy, a.g.e.

sırasında temizlik ile temayüz etmişti. Medrese hayatında temizlik ile temayüz etmek ise kolay bir iş değildi. Çünkü bu temizliği, bizzat temin etmek ve onun icap ettirdiği bütün zahmetlere doğrudan doğruya katlanmak zarureti vardı. Üstünü başını yıkamak, velhasıl temizliğin bütün zahmetlerine katlanmak lâzımdı. Tahir Efendi, bunların hepsini yaptığı için arkadaşları arasında temizliğiyle temayüz etmiş ve sonuna kadar Temiz Tahir Efendi diye tanınmıştır. İhtimal ki, onun Emine Şerife Hanım'la evlenmesini kolaylaştıran en belli başlı sebep bu adından kazandığı şöhrettir. Çünkü Emine Şerife Hanım da her inanişle temiz bir kadındı ve karı koca her bakımdan birbirlerine denktiler.

Tahir Efendi, ünlü biyografi yazarı İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın da hocasıdır. Âkif ile ders arkadaşlığı yapan İbnülemin'in babası Mühürdar Emin Paşa, Tahir Efendi'yle yakın dosttur. Emin Paşa ile Tahir Efendi'nin bir diğer ortak noktaları da aynı şeyhe bağlı olmalarıydı. Her iki isim de Fatih Halıcılar'da tekkesi olan Nakşi-Halidi Şeyhi Feyzullah Efendi'nin müridanları arasında yer alıyorlardı.

Öğrenimi

Âkif, ilköğrenimine dört yaşındayken Fatih'teki Emir Buharî mahalle mektebinde başlar. Burada iki sene kadar okur. Fatih'teki muvakkithanenin yanındaki iptidâî mektepte tahsil hayatına devam eder. Burada üç sene okur. Sonra Fatih Merkez Rüşdiyesi'ne girer. Bu rüştiyede özellikle kendisine Türkçe dersi okutan Hoca Kadri Efendi'den çok etkilenir. Bu

arada rüşdiyede okumaya devam ederken bir yandan da babasından Arapça dersleri alır. Okulda okutulan Farsçayı yetersiz gördüğünden Fatih Camisi'nde Farsça klasikleri okutan Esat Efendi'nin derslerini takip eder.

Rüşdiyeyi bitirince önce mülkiyede okumak ister ve buraya kaydolur. Mülkiye o zamanlar iki bölümdür: Âkif, öncelikle üç senelik idadî bölümünü sonra da iki senelik âlî bölümü okumak zorundadır. İdadî bölümü bitirdikten sonra âlî bölüme başlar.

Ne var ki babası Tahir Efendi'nin ölmesi ve evlerinin yanması onu zorluklarla karşı karşıya bırakır. O sıralarda mülkiyeyi bitirenlerin bir memuriyet bulması çok zordur. O da yeni kurulan Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi'ne kaydolur. Şiirle uğraşmaya da bu okuldaki öğrenimi sırasında başlar. Bu okuldayken çeşitli şiirler yazar. Ancak bu sıralarda yazdığı ve kendine göre önemsiz bulduğu, yeterli görmediği birçok şiiri imha etmiştir.

Âkif, Baytar Mektebi'ni birincilikle bitirir. Bu birincilikteki en önemli faktör Âkif'in çalışkanlığıdır. Âkif'in bu başarısını oğlu şu cümlelerle anlatmaktadır:

Spordan bahsetmişken babamın talebelik hayatında on kez, on dokuz yaşlarında Halkalı Ziraat Mektebi'nde talebeyken başından geçen bir hadiseyi nakletmek münasip olacak. Bu meseleyi benden başka bugün bilen hiç kimse kalmamıştır. Babamın sınıf arkadaşları arasında, birisi Musevî diğeri Ermeni olmak üzere iki yaman rakibi varmış. Musevî'nin ismini unuttum. Hem bu adamın babamla ilgisi yalnız derslere inhisar ediyormuş. Sınıfta birinciliği arkadaşlarına vermek istemeyen bu Musevî'nin bilhassa

riyaziyesi çok kuvvetliymiş. Agop'a gelince o da derslerine pek fazla çalışıyor, sınıfta en ileri gelen talebelerin başında geliyormuş. Aynı zamanda vücut itibarıyla pek kuvvetli ve okkalı olan bu Ermeni biraz da güreş biliyormuş. Lâkin genç Mehmet Âkif, Halkalı Ziraat Mektebi'nde sınıfında birinciliği bu iki Türk olmayana vermeyi çok büyük bir züll telakki ederek geceyi gündüze katarak çalışmış onları geçmiş ve sınıfının birincisi olmuş.

Hatta mektepten aldığı diplomasında bu imtiyazı göze çarpar ve şehadetnâmesi birinciliğini kaydeder. Agop, mektepteki talebe hatta hademeler arasında kolunun harikulade kuvveti ve güreşteki mahareti sayesinde önüne geleni yeniyor. Koca mektepte kimse bu genç irisi delikanlıya mukavemet edemiyordu. Mehmet Âkif, o zamanlar çok çevik, kuvvetli ve usta bir güreşçi olduğu kadar izzet-i nefis sahibi ve mağrur bir Türk genciydi. Agop için bana şöyle söylemişti: "Ermeni bildiğin gibi değil dehşetli kuvvetliydi. Arkadaşları çarçabuk altına alarak ezmesi öyle zoruma gidiyor, beni çileden çıkarıyordu ki sana anlatamam... Kendisi ile şaka mahiyetinde olsun hiç tutuşmamıştık. Zira onun da gözü beni pek tutmuyordu. Cüsseden okkaca kendisinden aşağıdaydım. Lakin ondan çok daha atik ve daha oyuncuydum. Göz, hasmını tanır. O da bunları görüyor, hesap ediyor, benimle elense şakası bile yapmaya yanaşmıyordu. Bir gün, hiç unutmam, Hüseyin Avni isminde Fatihli bir hemşerim ve benden bir sınıf aşağı bir arkadaşımın Agop, idman mahiyetinde güreş tutuşmuşlardı. İdman falan derken Avni'ye boyunduruk çekiyor, şiddetli elenseleriyle çocuğu eziyor, pek müşkül vaziyetlere sokuyordu. Nasıl oldu bilmiyorum, Avni, Agop'un çektiği şiddetli bir elense ile yüzükoyun yere kapandı. Ağzında, dişlerinden kan boşanmaya başladı. O zaman artık dayanamadım. Gel Agop, dedim,

biraz da ikimiz idman tutalım. Tereddüt edemedi. Arkadaşlarımın intikamını almak üzere Agop'u tek çapraza aldım. Meydan genişti. Belki on beş, yirmi adım sürüdüm. Nihâyet kavî rakibim tutunamadı. Elleri üzerine yüzükoyun yere kapaklandı. Bu sefer çok iyi kullandığım kündeğe aldım. O koca Agop'u kaldırarak öyle bir çevirdim ve sırtını yere getirdim ki bütün bunlar bir buçuk, iki dakika içinde olmuştu. Ermeni ne olduğunu şaşırıldı. Kıpkırmızı olmuş, hâlâ yerinde oturuyor, önüne bakıyordu. İşte o zaman etrafı şiddetli bir alkış tufanı çınlattı. Agop'u tam manasıyla mağlup etmiştim. Hiç sesini çıkarmadı. Yavaş yavaş yerinden kalktı, kafası önünde kös kös mektebin kapsından içeriye girerek kayboldu.

Bir riyaziye hocamız Ekrem Bey vardı. O da hadiseye şahit olanlar arasındaydı. Muhterem ihtiyar o kadar sevinmiş o kadar heyecanlanmıştı ki: 'Yahu, Agop'u kaldırdı, savurdu, attı; Agop kalkar mı?' diye bağırıyor, tuhaf tuhaf hareketler yapıyordu.⁵

Millî şairin başarısını etkileyen bir başka faktör ise onun fakir bir aileden gelmiş olmasıdır. Çünkü onun okumaktan başka alternatifi yoktur. Bu durum da onun başarılı olmasını mecburi kılmıştır.

Âkif'in hemen her alanda birinci olmak istemesi, çalışkanlığı ve sistemli olmasını göstermesinin yanı sıra dinî inancının ona sunduğu dünya anlayışıyla da ilgilidir. İslâm, onun mayasına en güzel şeklini veren bir cevherdir.

⁵ Emin Ersoy, "Safahât Şairini Oğlundan Dinleyiniz...", *Millet mec.*, 15 Nisan 1948, S. 115, s. 18.

Memuriyeti

Âkif, Baytar Mektebi'ni bitirince 14 Kanunuevvel 1309 (1893)'da Orman, Meâdin ve Ziraat Nezareti Beşinci Umûr-ı Baytariye ve Islâh-ı Hayvanât Şubesi memurluğuna tayin edilir. Birkaç ay sonra da Müfettiş Muavinliği'ne getirilir. 25 Ağustos 1345 (1909)'te de Umûr-ı Baytariye Müdür Muavinliği'ne terfi ettirilmişti. Âkif, 1893 yılında girdiği memuriyette 20 yıl kadar kalır. 11 Mayıs 1913'te Mısır seyahatinden geldikten sonra da Umûr-ı Baytariye Müdürü Abdullah Efendi'nin görevinden haksız yere alınmasından dolayı kızan Âkif memuriyetten istifa eder. 17 Ekim 1906'da Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi kitabet-i resmîye hocalığına getirilir. 25 Ağustos 1907'de Çiftlik Makinist Mektebi, Türkçe öğretmenliği de bu görevine eklenir. 11 Kasım 1908'de Darülfünûn Edebiyat Fakültesi'nde Türk dili ve edebiyatı hocası olarak atanır. Balkan Savaşları sırasında Âkif bu görevlerden istifa eder. Âkif'in bu memuriyetlerinin yanında 1913'te halkı edebiyat yoluyla aydınlatmaya çalışan Müdafaa-i Milliye Heyeti Neşriyat Şubesi'ndeki görevi de vardır. 1918'de Şeyhülislâmlığa bağlı olarak Dârü'l-Hikmetü'l-İslâmiyye'nin başkâtibi olarak yeni bir vazife alır. Buradaki görevi 16 Mayıs 1920'ye kadar sürer. Bunun dışında Âkif, TBMM'de milletvekili seçilir, Birinci Meclis feshedilinceye kadar görevini sürdürür. Âkif'in bir de Mısır'daki Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki Türk dili ve edebiyatı hocalığını da memuriyet hayatına dâhil edilmelidir. Âkif bu son görevini, hastalanıp Türkiye'ye gelene kadar sürdürmüştür.

İsmet Hanım ile Evliliği⁶

Âkif, 1314 senesinde İsmet Hanım'la evlendi. İsmet Hanım, Tophane-i Âmire veznedarı Mehmet Emin Bey'in ve Hasibe Hanım'ın kızıdır. Mehmet Emin Bey, hâli vakti yerinde, kibar ve değerli bir adamdı. Hırka-i Şerif'teki konağı Veznedar Konağı diye maruftu. Âkif'le İsmet Hanım'ın düğünleri bu konakta yapılmış, karı koca bu konakta bir ay kadar yaşamışlar, daha sonra kendi evlerine, yani Emine Şerife Hanım'ın, yangından sonra inşa olunan evine geçmişler ve izdivaçlarının ilk yılında birinci çocukları olan Cemile doğmuştu. İsmet Hanım, tam manasıyla kibar bir İstanbul kızıydı. Alımlı, derin duygulu, ince ruhlu, zeki ve görgülü bir kadındı. Âkif'le evlendikten ve çocukları doğduktan sonra, Şerife Hanım'ın küçük evi aileye dar geldiğinden, karı koca bu evden ayrılmak zorunda kalmışlar ve İstanbul'un muhtelif semtlerinde ikamet etmişlerdir. Merhum Âkif, *"İstanbul'da ikamet etmediğim bir semti kalmadı."* diyerek sık sık ev değiştirdiğini vurgulamıştır.

Âkif'in bütün hayatında ona eş ve can yoldaşı olmuş ve evlilik hayatları kırk sene kadar devam etmiştir.

İsmet Hanım, Âkif'in 1936'da ölümünden yaklaşık 8 sene sonra 19 Nisan 1944 günü akşamüzeri vefat etmiştir.

Mehmet Âkif'in Çocukları⁷

Mehmet Âkif, çocuğa önem vermiş bunu da şiirlerinde yansıtmıştır. O, çocuklara önem vermeyi şu mısralarla ifade etmiştir:

⁶ Mehmet Âkif Ersoy, *a.g.e.*

⁷ Âkif'in çocukları hakkında bilgi için bk: Dücane Cündioğlu, *Âkife Dair*, Kaknüs Yay., İst., 2005, s. 85-103. Kitabımızdaki bilgiler de bu kaynaktan hareketle verilmiştir.

*"Ne kadınlar, ne sefalet doğuranlar görürüz,
İşte binlerce çocuk, hem baba sağ hem öksüz.
Üç sınıf halka içim parçalanır hem ne kadar,
İhtiyarlar, kanlar, bir de küçükler bunlar.
Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan,
Yoksa, insanlığını bilmem nasıl anlar insan."*

Âkif onların her zaman gülmesi gerektiğini;

*"Bayramda güler çehre-i masum-i sabavet.
Ümmîd çocuk sûret-i safında iyandır."*

mısralarında ifade etmiştir.

Çocukların sevinmesini isteyen Âkif bunu kendi çocuklarından esirgememiştir. Kızı Feride Hanım babasının bu özelliğini şu cümlelerle anlatmaktadır:

Babam küçükken, zaman zaman bizi gezmeye götürürdü. Çok küçüktük o zamanlar. Hatta yorulduğum zaman beni omzuna alırdı. Gezdirdirdi. Şehzadebaşı'nda meşhur bir çaycı vardı, oraya götürürdü. Babam arkadaşlarıyla çay içer sohbet ederdi. Bana da lokum verirdi. Bunları hatırlıyorum küçüklüğümünden. Daima açık havayı severdi babam. Geniş bahçeli evlerde otururduk. Bizim büyük şairlerin şiirlerini okuturdu. Bazen açıklardı. Bir kısmını ezberletirdi.

Babam Anadolu'ya giderken küçük kardeşimi yanına aldı. Oğlanların büyüğüydü kardeşim. O sıralar altı yaşındaydı. Aileden onu aldı yanına.⁸

Mehmet Âkif Bey'in ikisi erkek üçü kız beş çocuğu vardır. Bir de öz evlatlarından ayırt etmediği manevi kızı vardır.

⁸ Burhan Bozgeyik, *Mülâkatlar*, Bedir Yay., İst., 1997, s. 129.

Bir İstiklâl Âşığı

Mehmet Âkif

Hayatı, Sanatı, Fikirleri Üzerine
Araştırma ve İncelemeler

“İstiklâl Âşığı” olan Âkif, muhteşem eserleri ile bir an olsun vazgeçilmemesi gerek zengin bir “vaha”. Safahat, sadece devrinin sosyal manzaralarını aktaran bir şiir kitabı değil zaman zaman “sessiz çılgınlıklarıyla” devrin dramını en çarpıcı şekilde ortaya koyan bir “ayna”, devri için aykırı fikirleri en açık şekilde dile getiren bir “işaret fişeği”, bazen karanlıktan aydınlığa çıkışı gösteren güvenli bir “patika” ve çoğu zaman da mütevekkil bir ruhla hakikati bütün acıtıcı yönlerine aldırmadan, dobra dobra haykıran bir “vicdan”...

Şair, mütercim, milletvekili, baytar, ülkesini savunan inançlı bir kahraman, İstiklâl Marşımızın yazarı.... Ülkemizde, bütün bu sıfatları her anlamda dürüstçe taşıyabilen kaç insan var? Âkif, bu sıfatları layığıyla taşıyabilme yürekliliğini hayatının her anında başarıyla üstlenmiş, “inanmış”, “örnek alınması gereken” bir kişilik...

“Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?” dizesinde dile getirdiği gibi “mütevazı”, “Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.” dizesindeki gibi “elemli” bir ruha sahip olan Âkif, “mücadeleli”, “çileli”, “saf”, “ibretlik”, içten içe “ufuk açıcı” ve “harikulade” hayatı ve “muhteşem” eserleriyle, ne mutlu ki hâlâ “yaşıyor!”. Elinizdeki bu eser, Âkif ile ilgili farklı fikirler, Âkif’in sanatıyla ilgili ayrıntılar, hayatıyla ilgili ilk defa ortaya çıkarılan belgelerle onu ve onun idealini “yaşatmaya” çalışıyor...

